

**ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ**

ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ

**ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ
ΓΙΑ ΤΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
30 ΧΡΟΝΙΑ ΜΝΗΜΗΣ**

Αθήνα, 4 Νοεμβρίου 1998

Ο Γεώργιος Παπανδρέου υπήρξε μια από τις σημαντικότερες πολιτικές φυσιογνωμίες της χώρας. Σφράγισε με την ενεργό και αδιάλειπτη παρουσία του και με το συγκροτημένο και άμεσο πολιτικό λόγο του τα κρίσιμότερα χρόνια της νεότερης πολιτικής ιστορίας μας. Στάθηκε, ως «Γέρος της Δημοκρατίας», το δημοφιλέστερο σύμβολο των αγώνων του λαού μας για την υπεράσπιση των δημοκρατικών ελευθεριών.

Αφήνοντας ήδη εποχή στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας, όπου άρχισε να διαφαίνεται ο αντιστασιακός χαρακτήρας της ιδεολογίας του, συνέχισε τις μεταπτυχιακές σπουδές του στη Γερμανία, οι οποίες θα συμβάλουν καταλυτικά στην ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του. Έτσι, ο Γεώργιος Παπανδρέου θα είναι καθ' όλη τη διάρκεια της μακράς πολιτικής σταδιοδρομίας του, πολέμιος του άκρατου νομικισμού και του άκρατου φιλελευθερισμού και οπαδός ενός λελογισμένου κρατικού παρεμβατισμού για λόγους κοινωνικής πολιτικής.

Συμπορεύεται με τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τους βενιζελικούς παράγοντες της εποχής. Βρίσκεται πολύ κοντά στις αρχές και τις θέσεις του Αλέξανδρου Παπαναστασίου, τον οποίο υπερασπίζεται στην περιβόητη δίκη της Λαμίας, ύστερα από τη δημοσίευση του «Δημοκρατικού Μανιφέστου» (Φεβρουάριος 1922). Σε εκείνη την ιστορική αγόρευσή του ενώπιον του ακροατηρίου τόλμησε να διακηρύξει ότι η πολιτική γνώμη δεν είναι μόνο δικαίωμα αλλά και καθήκον και, σε κρίσιμους καιρούς, επιταγή ηθικής συνείδησης. Όπως και σε όλη του τη ζωή κατέδειξε ότι η πολιτική δεν είναι επάγγελμα, αλλά αποστολή.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου διαδραμάτισε ως Υπουργός Παιδείας από το 1930 κορυφαίο ρόλο στο χώρο της Παιδείας. Ένα ρόλο που δεν εγκατάλειψε ποτέ. Όλοι οι εκπαιδευτικοί τομείς, οι σημαντικότεροι τομείς των γραμμάτων και των τεχνών, καθώς και στο σύνολό τους οι σχέσεις κράτους και εκκλησίας γνώρισαν την αναμορφωτική παρέμβαση, το μεταρρυθμιστικό άνεμο του Γεώργιου Παπανδρέου. Αναφέρουμε μερικά από τα πιο χαρακτηριστικά και σημαντικά έργα του:

- Ανέλαβε τη μεγαλύτερη μέχρι τότε εξόρμηση για την ανέγερση σχολικών κτιρίων, με ένα πρόγραμμα που περιλάμβανε την ανοικοδόμηση 3.000 περίπου κτιρίων με 8.000 αίθουσες.
- Εισήγαγε τη δημοτική γλώσσα και στις έξι τάξεις του δημοτικού σχολείου.
- Στο χώρο της Ανώτατης Παιδείας, θέσπισε τον πρωτοποριακό, για την εποχή εκείνη, Νόμο 4353 του 1932, ο οποίος αποτέλεσε επί μισό αιώνα μέχρι το 1982, τη νομοθετική βάση της λειτουργίας των πανεπιστημίων μας.
- Ίδρυσε την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών.

Το 1964 επί πρωθυπουργίας του θεσμοθετήθηκαν η εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση για όλους τους Έλληνες και η δωρεάν παιδεία για όλες τις βαθμίδες, δύο θεσμοί που έγιναν αργότερα συνταγματικοί και ισχύουν μέχρι σήμερα. Στο έργο αυτής της εποχής ανήκουν μεταξύ άλλων: Η αναμόρφωση της Γενικής Εκπαίδευσης, η ίδρυση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, η εισαγωγή της δημοτικής γλώσσας και πάλι στην εκπαίδευση, η ίδρυση δύο νέων Πανεπιστημίων (Πατρών και Ιωαννίνων).

Ο Γεώργιος Παπανδρέου από την πρώτη στιγμή της ναζιστικής κατοχής, μετέχει ενεργά στις πρώτες αντιστασιακές κινήσεις, όχι όμως και στο ΕΑΜ, του οποίου αρνείται να αναλάβει την ηγεσία, που του είχε προσφέρει ο τότε Γ.Γ. του ΚΚΕ Γιώργος Σιάντος. Μεταβαίνει στο Κάιρο το 1944. Στις 29 Απριλίου διορίζεται Πρωθυπουργός.

Στις 18 Οκτωβρίου 1944 ο αθηναϊκός λαός τον υποδέχεται με ξέφρενο ενθουσιασμό. Ο Γεώργιος Παπανδρέου εκφωνεί στην πλατεία Συντάγματος, μπροστά σε ένα τεράστιο και εκδηλωτικό πλήθος, το βαρυσήμαντο λόγο της απελευθέρωσης. Ο διχασμός στη Μέση Ανατολή είχε επιφέρει βαρύτατα πλήγματα. Στόχος του Γεωργίου Παπανδρέου ήταν η αναίμακτη απελευθέρωση. Η στιγμή ήταν αποφασιστική και εκρηκτική. Τις ώρες εκείνες σημαντικά πράγματα ένωναν τους Έλληνες, αλλά και σημαντικά τους δίχαζαν. Ο λόγος εκείνος ήταν η πρώτη δημόσια έκφραση, σε επίπεδο κορυφής, της ελεύθερης ελληνικής πολιτείας. Όφειλε να διατρανώσει τα συνεκτικά και να υποβαθμίσει, εκείνη τη στιγμή, τα διχαστικά στοιχεία. Κάθε έννοια που χρησιμοποιήθηκε σ' εκείνον το λόγο, αλλά και κάθε έννοια που παραλείφθηκε ήταν ιστορική πράξη, ιστορικός χειρισμός. Βέβαια, η τραγωδία των Δεκεμβριανών που επακολούθησε ανέτρεψε κάθε προοπτική λειτουργίας του κράτους δικαίου, αποκατάστασης της λαϊκής κυριαρχίας, εμπέδωσης της εθνικής ομοψυχίας.

Οι αμφιλεγόμενες εκλογές του 1961 αποτέλεσαν σοβαρότατο πλήγμα για τους κοινοβουλευτικούς μας θεσμούς και σταθμό για την πολιτική σταδιοδρομία του Γεωργίου Παπανδρέου. Ήδη ως αρχηγός της Ένωσης Κέντρου, ο Γεώργιος Παπανδρέου θα αναγκασθεί να στείλει, δέκα μέρες πριν από την εκλογική αναμέτρηση, τηλεγραφήματα ζητώντας αντίσταση κατά της βίας. Είναι η ώρα του 114. Η «μεγάλη ώρα» του Γ. Παπανδρέου. Παρά την προχωρημένη ηλικία του, αξιοποιεί τη μεγάλη ευκαιρία που του παρέχει η συγκυρία: Καταφεύγει στο λαό, περιοδεύει όλη την Ελλάδα εκφωνώντας τους πιο εμπνευσμένους λόγους της πολιτικής ζωής του. Λόγους άμεσους, όπου η επικοινωνιακή λειτουργία της γλώσσας βρίσκει την ολοκλήρωσή της. Οι πολιτικοί λόγοι του και η ρητορική του δεινότητα συσπειρώνουν τη νεολαία, αφυπνίζουν και κινητοποιούν την ύπαιθρο. Το παλλαϊκό αίτημα για δημοκρατία συνδέεται άρρηκτα με τα αιτήματα των ευρύτερων λαϊκών δυνάμεων για πολιτικές και κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, διαβρώνοντας τα ερείσματα

της μετεμφυλιοπολεμικής πολιτικής εξουσίας. Ο Γεώργιος Παπανδρέου, καταξιώνεται στη συνείδηση της συντριπτικής πλειοψηφίας του λαού ως ο «Γέρος της Δημοκρατίας».

Οι εκλογές της 16-2-1964 επιφυλάσσουν στην Ένωση Κέντρου την εντυπωσιακή νίκη του 53% και στον Γεώργιο Παπανδρέου μια θριαμβευτική δικαίωση. Όμως, αμέσως μετά την περιφανή αυτή εκλογική νίκη, θα αρχίσουν τα προβλήματα. Η Κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου δεν θα προλάβει να ολοκληρώσει το έργο της, γιατί θα υπονομευθεί συστηματικά από δυνάμεις ορατές και αφανείς, εγχώριες και αλλοδαπές, αλλά και από τους ίδιους τους κόλπους της Ένωσης Κέντρου.

Η Ένωση Κέντρου της εποχής ήταν ένας αστικός κομματικός χώρος και εξέφραζε την ανάγκη δημοκρατίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και εκσυγχρονισμού της κοινωνίας, ανάγκη που αισθάνονταν ευρύτατες λαϊκές τάξεις (εργάτες, αγρότες, υπάλληλοι, μικροεπαγγελματίες, φοιτητές κλπ).

Η επικέντρωση των αγώνων της περιόδου 1961-1965 σε πολιτικά-θεσμικά αιτήματα, αντιστοιχεί στα ενδιαφέροντα του ΕΑΜγενούς κοινωνικού μετώπου. Η προβολή στόχων όπως η μείωση του ασφυκτικού ειδικού βάρους του στρατού στο πλαίσιο των κρατικών δομών, η χαλάρωση του αντιδημοκρατικού οπλοστασίου και η άσκηση αναδιανεμητικών λειτουργιών ανταποκρίνονταν στο αίτημα για παρουσία και συμμετοχή των λαϊκών μαζών στην οικονομική, κοινωνική, πολιτική εξέλιξη. Αυτές, πρωτίστως, ενδιέφεραν και αφορούσαν αυτοί οι στόχοι.

Το εγχείρημα του εκσυγχρονισμού απαιτούσε μια σειρά πρωτοβουλιών, ώστε να καταστεί δυνατό, να προωθηθεί η δημοκρατία και να αποτραπούν συγχρόνως οι αντιδράσεις, οι τάσεις διατήρησης των αδιεξοδικών μετεμφυλιακών δομών, οι οποίες, στο πολιτικό επίπεδο, ήταν ακόμα κυρίαρχες. Η ισορροπία, η οποία επιδιώχθηκε, αποδείχθηκε μετά από σύντομο διάστημα τρωτή. Το εγχείρημα υπονομεύθηκε και ματαιώθηκε.

Το κεντρικό σημείο της εκσυγχρονιστικής στρατηγικής, το σημείο στο οποίο εκφράστηκαν και οι πιο έντονες αντιδράσεις, οι οποίες οδήγησαν στην πολιτική κρίση, ήταν ασφαλώς η προσπάθεια σταδιακής αναδιάρθρωσης της ισορροπίας δυνάμεων μέσα στο κράτος. Ένα κράτος, του οποίου το Σύνταγμα του '52 περιείχε σε εμβρυακή μορφή κάποια στοιχεία κράτους δικαίου και εν γένει ένα σύστημα κανόνων δικαίου ελλειμματικό. Ένα κράτος αυταρχικό, συγκεντρωτικό, με μια διοίκηση απρόσιτη στον πολίτη, με στεγανοποιημένους μηχανισμούς καταστολής συνεπικουρούμενους από παρακρατικές παραφυάδες που ενίοτε τους υποκαθιστούσαν.

Τα Ιουλιανά επιβεβαίωσαν, αλλά αυτή τη φορά με τραγικές συνέπειες για τον τόπο, την αμετανόητη πρακτική των ανακτόρων να παρεμβάλλονται, προκειμένου να αλλοιώνουν ή να μηδενίζουν τον δημοκρατικό και αντιπροσωπευτικό χαρακτήρα του Πολιτεύματος, να αμφισβητούν τη νομιμοποιητική βάση της Κυβερνήσεως.

Τότε ο Γεώργιος Παπανδρέου με τις επιστολές του προς το βασιλιά, το διάγγελμά του καταγγελίας του βασιλικού πραξικοπήματος και τους εμπνευσμένους πολιτικούς λόγους του στις μεγαλειώδεις συγκεντρώσεις που επηκολούθησαν στην Αθήνα και σε πολλές πόλεις της Ελλάδος, αναδείχθηκε ως ο κατ' εξοχήν εγγυητής της δημοκρατικής νομιμότητας και της ομαλής λειτουργίας του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Επιβεβαίωσε και πάλι ότι ήταν ο κατ' εξοχήν εκφραστής του δημοκρατικού ιδεώδους.

Το ξέσπασμα ενός εκατομμυρίου λαού στην πάνδημη κηδεία του θα αποτελέσει το πρώτο ηχηρό ράπισμα εναντίον της χούντας των συνταγματαρχών.

Ο Γεώργιος Παπανδρέου, στο φέρετρο του οποίου ακούμπησε εκείνο το πρωί της 3ης Νοεμβρίου 1968 ολόκληρη η Ελλάδα, τοποθετήθηκε οριστικά και αμετάκλητα στο πάνθεον των αθανάτων για την πίστη του στην Ελλάδα και την αταλάντευτη προσήλωσή του στις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.